

ZE WILDE ZO GRAAG GEWOON ZIJN.

Jolande Withuis' biografie van koningin Juliana

Op 14 december 1972 zagen we in Nederland de koningin op de televisie. “Onze” koningin, zoals veel oudere Nederlandse onderdanen haar hardnekkig zijn blijven noemen, ook nu we twee staatshoofden verder zijn. Juliana zat, in een bloemetjesjurk, met een pan op schoot spruitjes schoon te maken. “Dat vind ik zulk leuk werk, dat laat ik me niet uit handen nemen. De gewone volksmensen doen het ook!”, sprak de vorstin, terwijl zij door een journalist werd geïnterviewd. Om de haverklap beval ze een lakei – “Ober!” – om sherry aan te rukken.

Nee, hier zagen we niet de koningin, de echte, al was zij een goede lookalike. Het was een sketch uit het indertijd populaire *campy* VPRO-programma *De Barend Servet Show*. Natuurlijk kwam er gedonder van. Er werden vragen gesteld in de Tweede Kamer en de omroep werd door de minister van Cultuur berispt.

Achteraf zegt de sketch veel over het toen heersende beeld van Juliana; zelfs de linkse satirici van de VPRO waren mild in hun portret: we zien een lieve, moederlijke vrouw, die dolgraag “gewoon” wil zijn. Iemand die graag gezellig een glaasje drinkt, met een sigaretje erbij. Maar ook een driftkop: als interviewer Servet het woord “republiek” laat vallen, wijst ze hem woedend de deur.

Dit beeld wijkt uiteindelijk niet veel af van het genuanceerde, fijnzinnige psychologische portret dat Jolande Withuis schetst in haar biografie *Juliana – Vorstin in een mannenwereld*. We zien een emotionele, ietwat geëxalteerde vrouw die graag “gewoon” wilde zijn, maar niet wist hoe gewone mensen leefden. Wonen in een villa met enkele Leidse, adellijke medestudentes, omringd door personeel, vond Juliana al het toppunt van gewoon.

Zij was, als enig kind van Wilhelmina en Hendrik, geïsoleerd en overbeschermd opgevoed. Alleen, altijd alleen. Zij ging met een eigen koetsje naar het privéschooltje, terwijl haar klasgenootjes samen pret hadden in hun koets. Haar leven lang hunkerde ze naar gezelschap, naar échte vrienden en vriendinnen, naar de warmte van een gezin. Naïef was ze ook: ze wilde maar niet geloven dat zulke

doodgewone dingen niet voor haar waren weggelegd. Toen ze een keer een gedichtenwedstrijd voor studenten won, dacht ze dat niemand wist dat zij het had ingestuurd.

Koningin Juliana was ongewoon onconventioneel. Ze maalde niet om decorum, en liet zich door vriendinnen en hofdames met “Jula” aanspreken. Ze zat graag op de fiets en bezocht de kerk in het dorp. Als zij zich onder het volk begaf en de mensen zich voor de gelegenheid keurig hadden gekleed en gehandschoend, was zij de enige in een simpele jurk, met blote armen en benen. Maar de koningin kon ook wispelturig, koppig en eigenwijs zijn. Ze liet zich niet door kabinetsleden de les lezen, kwam vaak te laat en zei onvoorspelbare dingen in toespraken. Als zij haar zin niet kreeg, kon ze een driftbui krijgen. Een opdringerige journalist werd eens aan zijn das het bordes afgesleurd. Uiteindelijk was zij, hoe gewoon ook, wél de koningin. Ze beschouwde het als een zware, van God gegeven opdracht.

Juliana had één achilleshiel: haar echtgenoot. De moeizame relatie tussen Juliana en Bernhard is de rode draad in de biografie. Hoewel hij haar gedurende het hele huwelijk ontrouw was, zich financieel misdroeg en zelden bij zijn gezin was, bleef ze bij hem. Tegenover de buitenwereld verdedigde ze hem. Ondanks alles hield ze van Bernilo, de mooie Duitse jonker die haar, een dikke, onaantrekkelijke prinses met wie vergeefs op alle Europese hoven werd geleurd, tot vrouw had gekust. De man die haar publiekelijk negeerde en vernederde, bleef haar prins op het witte paard.

Natuurlijk, veel was al bekend over de levens van Juliana en Bernhard. Boekenplanken zijn volgeschreven over de “affaires” die het land schokten: de affaire-Greet Hofmans in 1956 en de Lockheed-affaire in 1976, toen bleek dat Bernhard steekpenningen van de vliegtuigbouwer had aangenomen.

Juliana's vriendschap met Greet Hofmans bracht de Nederlandse monarchie aan het wankelen. In de jaren vijftig was Juliana, altijd al gevoelig voor vaag-religieuze en spirituele zaken, bevriend

Koningin Juliana, 1973 © Fotocollectie RVD / Koninklijk Huis

geraakt met deze genezeres, die beweerde “goddelijke berichten” door te krijgen. Juliana hoopte dat zij de oogkwaal van haar jongste dochter Marijke kon genezen. Dat kon ze niet. Het liep volkomen uit de hand; Juliana raakte in de ban van deze vrouw. Bernhard, en de oudste dochters Beatrix en Irene, wilden Hofmans het huis uit hebben. De echtgenoot “lekte” het verhaal over deze “Rasputina” aan het hof naar het Duitse tijdschrift *Der Spiegel*, en de regering greep in: een commissie onder leiding van minister Beel onderzocht de zaak. Greet Hofmans mocht geen contact meer hebben met Juliana.

Deze geschiedenis werd vakkundig vastgelegd door Cees Fasseur, die ook de biografie is van

koningin Wilhelmina. Koningin Beatrix gaf de opdracht: zij vroeg Fasseur in 2005 of hij een boek wilde schrijven waarin hij het geheime rapport van de commissie-Beel zou publiceren en in een context zou zetten. Alle koninklijke archieven gingen voor hem open. Zijn *Juliana & Bernhard* (2008) is een interessant boek, waarin Bernhard wordt geprezen als daadkrachtige redder van de monarchie. Hij is weliswaar “ondeugend”, maar geen kwaai kerel. Juliana wordt geportretteerd als een goedgelovige, om niet te zeggen een hysteric. Net als bij zijn Wilhelmina-biografie trof Fasseur het verwijt dat hij met een boog om gevoelige zaken was heengelopen; hij zou een “hofvriend” zijn.

Dat kun je van Jolande Withuis niet zeggen. Zij had geen enkele band met het hof. Zij is een gedegen en geprezen onderzoeker van het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD). Haar biografie, begeleid door een commissie van vakgenoten, is de eerste onafhankelijke en wetenschappelijke biografie over Juliana. Daarom is het zo jammer dat de hofarchieven voor haar angstvallig gesloten bleven; een biograaf van dit kaliber vind je niet zo makkelijk.

Natuurlijk maakt Withuis gebruik van Fasseurs citaten uit het archief. Gelukkig vond ze genoeg andere bronnen: een grote hoeveelheid correspondentie met vriendinnen, hofdames en andere vertrouwelingen, brieven die een zeer authentiek beeld geven van Juliana's gemoed, haar toon en stijl.

De ondertitel is niets voor niets *Vorstin in een mannenwereld*. Withuis koos een "vrouwelijk" perspectief. Het is niet zo dat zij partij kiest voor Juliana en geen oog heeft voor haar tekortkomingen. Integendeel, ook haar beschrijving van de periode-Hofmans is ontluisterend. Toch kun je deze biografie zien als een hoognodige correctie op het werk van eerdere, mannelijke geschiedschrijvers, zoals Lou de Jong en Fasseur.

Koningin Juliana en prins Bernhard, paleis Huis ten Bosch, Prinsjesdag 1964. © Fotocollectie RVD / Koninklijk Huis

Withuis beschrijft, als eerste, uitvoerig de periode 1940-1945, toen Juliana met de drie oudste prinsessen om veiligheidsredenen in Canada verbleef. We zien daar een uiterst competente, welsprekende en sociaal bewogen vrouw aan het werk. Terwijl haar man in Londen de playboy uithing en zijn minnaressen bezocht, trok Juliana door de Verenigde Staten om, met groot succes, redevoeringen te houden waarin ze de geallieerden aanmoedigde en voor vrede pleitte. Ze raakte bevriend met Eleanor Roosevelt, die haar bewonderde.

Dit optreden van Juliana is volkomen ondergesneeuwd in de geschiedschrijving. Juliana zou een onbezorgde huismoeder zijn geweest in Canada. Het was Bernhard die tijdens de bevrijding juichend werd onthaald. In 1933 was hij nog lid van de NSDAP, zo toonde zijn biografie Annejet van der Zijl aan – Bernhard ontkende het glashard – en op hun huwelijk had het Horst-Wessel-lied geklonken, de officiële partijhymne van de NSDAP. *Prince charming* maakte de omslag tot verzetsheld snel en handig.

Dit is ook een dappere biografie. Withuis verplaatst zich in een koningin die ook een vrouw was. Iemand die beseft dat haar man niet van haar hield, maar haar had gekozen om de status en het geld. Een man die haar dwong op vakantie te gaan en te dineren met zijn minnares. Die haar moedwillig een mes in de rug stak door haar te verraden tegenover Duitse journalisten. Een feodale, door en door verwend macho die op het paleis de kinderjuffrouw aanrandde. Ook andere jonge, vrouwelijke logees moesten hun slaapkamerdeur op slot doen als de prins thuis was – schokkend nieuws dat uiteraard de pers haalde. Van die man kon ze, als koningin, niet scheiden.

Maar ze wilde dat ook niet, schrijft Withuis. Ze bleef hopen dat het goed kwam. Een van Juliana's vertrouwelingen, dominee Welmet Hudig, die ook haar uitvaart leidde, vertelde aan Withuis dat Juliana tot haar dood 's avonds insliep met Bernhards portret tegen zich aangeklemd. Haar man verbleef in een andere vleugel, gezellig met zijn secretaresse, en verbood haar om hem lastig te vallen. Het is een beeld dat bijblijft. Die eenzijdige liefde maakt deze biografie tot een tragisch levensverhaal.

ALEID TRUIJENS

JOLANDE WITHUIS, *Juliana - Vorstin in een mannenwereld*, De Bezige Bij, Amsterdam, 2016, 864 p.